

ONTMOETING IN MUSEUM SOPHIAHOF

EEN INTERVIEW MET ERNST JANSZ

door Rocky Tuhuteru (foto Ernst Jansz: Alies Boenders, familiefoto's uit privé-bezit Ernst Jansz)

Musicus en schrijver Ernst Jansz, van Indische origine, maakt al geruime tijd deel uit van het Comité van Aanbeveling van Stichting Pelita. Het tieneridool van nederpopformatie Doe Maar in de jaren tachtig is inmiddels op een respectabele leeftijd. Over zijn oude dag is hij kort en duidelijk: 'Die wil ik doorbrengen met veel vrienden. En als ik verzorgd moet worden, dan zoals waar jullie als Pelita mee werken: cultuursensitief.' Onlangs sprak hij met Rocky Tuhuteru. Over muziek, zijn ouders, zijn kinderen, Indonesië en een heel klein beetje over Doe Maar.

Op welke manier speelt de Tweede Wereldoorlog, de oorlog van je vader en moeder, voor jou nog een rol in het leven van alle dag? Op dit moment eigenlijk wel een grote rol omdat ik nu juist een boek aan het schrijven ben over mijn ouders, over de liefde tussen twee mensen die uit verschillende culturen kwamen en hoe ze elkaar hebben leren kennen. Het is een fenomenaal liefdesverhaal. Ik heb daarover in mijn eerdere boeken al geschreven maar nu wil ik het hele verhaal vertellen en daarin speelt de oorlog

'IK BEN EEN TEGEN-DE-STROOM- IN-ZWEMMER'

natuurlijk een grote rol. Mijn vader kwam al voor de oorlog naar Nederland maar zijn hele familie zat nog wel in het toenmalige Nederlands-Indië. Daar speelde, toen Nederland eenmaal bevrijd was van de Duitsers, het idee of Indonesië dan ook bevrijd zou moeten worden van de Nederlanders. Het feit dat mijn ouders samen in het verzet hebben gezeten en hebben gestreden voor een vrij Nederland-mijn vader is opgepakt en gevangen gezet in een concentratiekamp- speelt door mijn hele leven. Met name in mijn jeugd toen mijn vader een inzinking kreeg, wat later het concentratiekampsyndroom bleek te zijn. Het feit dat ik mij als jongetje verantwoordelijk voelde voor zijn welbevinden, heeft in mijn leven een cruciale rol gespeeld. ►

- ① Trouwfoto van Ernsts ouders, 1948
- ② Met zijn moeder, 1948
- ③ Met zijn ouders en zus Ati, in Amsterdam-Noord, 1948

Op welke manier? Eigenlijk was hij een sterke man, een krachtige persoonlijkheid, die echter op een zeker moment door alles wat hij in zijn gevangenschap heeft moeten meemaken een gebroken mens werd. Dat maakte dat ik als kind de behoefte had om hem te beschermen. Hij is desondanks op vrij jonge leeftijd overleden. Ik was toen 17. Op dat moment overheerste bij mij het gevoel dat ik hem in de steek had gelaten, dat ik mijn werk niet goed gedaan had. Ik had daar wroeging over en het heeft lang geduurd voordat ik daar vrede mee kon hebben. Als ik om mij heen kijk, naar met name de Indische gemeenschap, waarvan ik natuurlijk ook het een en ander heb meegekregen, dan weet ik gewoon zeker dat wat onze ouders hebben meegemaakt niet in 1 of 2 generaties is gladgestreken. Al die dingen werken door. Vanwege mijn nieuwe boek ben ik weer in mijn familiegeschiedenis gedoken en als je dan ziet wat die mensen daar in Nederlands-Indië hebben moeten meemaken. Vernedering, klassenstrijd, sterfte, ontberingen. Nu ik mij daarin verdiep, begrijp ik ook weer iets meer van mijzelf. De somberte bijvoorbeeld, die mij af en toe kon overvallen. Waar die vandaan kwam. Niet alleen door wat ik zelf heb meegemaakt in mijn jeugd. Het was ook iets van mijn voorouders, die dat allemaal te verwerken kregen, de mensonterende omstandigheden. Die rugzak is ook aan mij doorgegeven, althans, zo voel ik dat. Ik weet niet of het zo is maar zo zie ik dat.

Heeft je vader jou daarmee belast? Nee, dat heeft hij niet gedaan. In ieder geval niet bewust. Ik wil niet zeggen dat het in de genen zit maar het wijst wel die kant uit. Het is een patroon dat zich ontwikkelt in een familie of in een systeem. Misschien wel in een heel volk. Dat zou best kunnen. Dat patroon waar iedereen deel van uitmaakt en wat je met je mee draagt. Kijk maar eens naar het verhaal van de slavernij, van de zwarte bevolking in Amerika. Dat speelt ook een rol in onze eigen geschiedenis.

Zoiets werkt generaties lang door en dat merk ik ook bij mezelf. Als ik naar mijn kinderen kijk dan vraag ik mij ook af: Goh, hoe zou dit voor hen zijn? Wat ik in deze heel belangrijk vind is dat ik naar mijzelf ben gaan kijken, aan mijzelf ben gaan werken. Ook in de vorm van therapie. Dat heeft voor mij in ieder geval veel opgelost, en dan is het voor mijn kinderen ook voor een belangrijk deel opgelost. Dat is de voortgang in de generaties.

Het speelde voor mij zo ongeveer vanaf mijn dertigste en rond mijn vijfenveertigste kon ik er een punt achter zetten. Ik vond mezelf ineens wel aardig. Dat was eigenlijk het belangrijkste: dat ik mezelf kon accepteren, zo van ik ben eigenlijk best okay. Het is niet allemaal mijn schuld en ik hoef het ook niet allemaal te dragen.

- ④ Ernst en zijn moeder, 1949
- ⑤ Met zijn vader in Amsterdam-Noord, 1950
- ⑥ De familie Jansz, 1950

Wat opvalt is dat je nog zo intens met je overleden ouders bezig bent. Dat herken ik. Ik groet iedere dag wijlen mijn ouders. Ja, elke dag dank ik mijn moeder, iedere ochtend: dat ze mij op de wereld heeft gezet en hoe ze mij in mijn leven heeft begeleid.

Je schrijft momenteel dus een boek over je ouders. Waarom wil je dat de samenleving, wil je dat ons meegeven? In de eerste plaats omdat ik het een ontroerend verhaal vind. Het is in mijn ogen ook een belangrijk verhaal omdat het gaat over twee mensen uit verschillende culturen die bij elkaar komen. Dat ze dat hebben volgehouden tot aan mijn vaders laatste dag. Mijn moeder heeft hem begeleid tot aan zijn dood. Dat verhaal wil ik vertellen. Ook aan mijn kinderen. Dat ze weten waar ze vandaan komen.

Je bent schatplichtig. Maar hoe staan je kinderen hierin? Zij moeten uiteraard hun eigen leven leiden. Maar als ze willen gaan graven wil ik het hen gemakkelijk maken. Als ze iets willen weten over bijvoorbeeld hun Indische voor-geschiedenis kunnen ze zo het boek uit de kast trekken. Mijn dochter Luna is wel geïnteresseerd in dat verhaal. Zij is ook het meest Indisch. Mijn zoon staat er ook wel voor open maar hij leidt een beetje zijn eigen leven. Nog niet zo lang geleden hadden we het erover, dat ik soms dingen in hem terugzie van mijn vader, van mijn grootmoeder. Een flits van die sombere blik. Die herken ik bij mijzelf en ook bij hem. Als hij het moeilijk heeft, dan snap ik hem. Het is fijn om te weten

waar dingen vandaan komen. Om naar je zelf te kunnen kijken en zeggen: 'Hé, wat gebeurt er met me?' Dat je observator wordt van je eigen emoties in plaats van slachtoffer. Daar praten we over.

Je bent onlangs 75 jaar geworden. Kun je spreken van een rijk leven en fascinerend bestaan? Ja, ongelooflijk.

Kun je na al die jaren inmiddels over jezelf zeggen dat je op je vader lijkt? Nee, niet. Nee. Ik lijk natuurlijk wel op hem maar ik denk dat ik meer op mijn moeder lijk. Mijn vader is op een gegeven moment toch ten onder gegaan aan dat concentratiekampsyndroom. Ik ben, net als zij beiden, een tegen-de-stroom-in-zwemmer, maar ik ga niet ten onder. Dat gaat niet gebeuren. Mijn moeder was een overlever die zichzelf nooit echt heeft prijsgegeven. Ze kwam uit een heel eenvoudig, straatarm Amsterdams gezin. Ze heeft zich daaraan bewust willen onttrekken en dat is haar gelukt. Zij had een enorme levenskracht.

Bij het boek dat ik over hen schrijf komt ook een cd met liedjes. Die zijn al klaar. Daar zit een ontroerend liedje bij waarin mijn vader op zijn sterfbed ligt en dan houden ze elkaars hand vast. Dan vertel ik – in de woorden van mijn moeder – hoe ze elkaar hebben leren kennen. Toen ik het liedje voor het eerst zong was ik diep ontroerd. Dat het allemaal zo gelopen is. Mijn moeder was uit dansen met een jongen die ze eigenlijk niet leuk vond. Die was van haar eigen milieu ►

daar in Amsterdam-Oost. Hij had haar uitgenodigd om mee naar een danstent op het Rembrandtplein te gaan. Ze heeft gedacht: als ik er maar eenmaal ben... Toen ze met die jongen aan het dansen was, zat mijn vader op een stoel langs de kant. Ze keken elkaar aan en het was raak. Toen was het eigenlijk al duidelijk. Die jongen kon niet walsen. Dus toen het orkest een wals inzette, verontschuldigde hij zich. En stond daar mijn vader voor haar: 'Mag ik deze dans van u?'

Terug naar jouw jeugd. Op een zeker moment wilde je niet alleen goed voor hem zijn maar je wilde zelfs voor hem zorgen. Waarom heb je dat indertijd besloten? Een kind wil toch vooral ook bijvoorbeeld buitenspelen met vriendjes? Ten eerste bewonderde ik mijn vader heel erg, hij was mijn held. Zoals waarschijnlijk alle vaders dat zijn voor hun kinderen. Ik moet zeggen, toch wel tot mijn schaamte, dat mijn moeder mij niet zoveel interesseerde. Als ik getroost wilde worden, ging ik naar mijn vader. Hij trok mij ook wel naar zich toe. Ik noemde hem mijn beste vriend. Dat was een ontwikkeling die zich al had ingezet vanaf dat ik een jaar of 3, 4 was. Mijn zus was twee jaar ouder, zij was aanvankelijk het vaderskindje maar op een gegeven moment is dat omgedraaid. Ik denk dat ik gewoon intuïtief voelde dat hij mij nodig had.

En ging dat vanzelf? Ik heb er nooit bij stilgestaan. Als kind voelde het voor mij ook niet zwaar. Ik deed het gewoon. Het was als een tweede natuur. Ik denk dat het zo bij veel kinderen gaat. Als je kijkt naar de Indische geschiedenis met die twee verschrikkelijke oorlogen achter elkaar. Dat heeft veel mensen getraumatiseerd. Kinderen schieten dan als vanzelfsprekend in de verzorgende rol.

Is je aanstaande boek de kroon op je werk als schrijver? Dat zou mooi zijn maar ik twijfel behoorlijk. Ik ben geen romanschrijver. Ik kan eigenlijk alleen maar schrijven over wat ik daadwerkelijk zie of meemaak. De voorlopige titel is *Een Liefdeslied* omdat het over de liefde gaat. Ik zie in de liefde de redding van de wereld. Zonder liefde gaat de mensheid ten onder. Het zal geen kroon op mijn schrijverswerk zijn, maar wel een soort van afsluiting van wat tot nu toe een trilogie was. Van *De Overkant* naar *de Molenbeekstraat* en dan naar *De Neerkant*. Ik speel overigens heel soms nog wel met het idee om een boek te schrijven over *Doe Maar*, als vervolg op *De Neerkant*. Dat boek eindigt namelijk op het moment dat Henny Vrienten bij het indertijd door mij opgerichte *Doe Maar* kwam spelen. Dat was een omslag in mijn leven en in het bandje. Het vertellen waard. Maar soms denk ik dat iemand anders dat verhaal maar moet schrijven.

Onlangs is gebleken dat het demissionaire kabinet niet van plan is om de achterstallige salarissen en niet uit-

betaalde pensioenen van mensen die bijvoorbeeld in Indië zaten tijdens de oorlogen in de jaren veertig, uit te keren. Wat vind je daarvan? Dat is een grof schandaal. Er waren bijvoorbeeld mensen in dienst van het KNIL. Ze werkten voor de Nederlandse overheid. Met gevaar voor eigen leven hebben ze hun land tegen de vijand trachten te beschermen. Ze zijn gevangen genomen en hebben tijdens de Japanse bezetting onder mensonterende omstandigheden gewerkt aan de aanleg van spoorwegen of in Japanse mijnen, jarenlang. Ze hebben hun soldij over die jaren nooit uitbetaald gekregen hoewel ze, juist omdat ze bij het KNIL of bij de marine dienden, om die reden krijgsgevangen zijn gemaakt. Het zou voor de overheid te veel gedoe zijn. En het kost natuurlijk ook geld. Nou, dan weet je het in Nederland wel.

Hoe kijk je eigenlijk tegen Indonesië aan? Met gemengde gevoelens. Het is jammer dat Indonesië in een bepaald opzicht de koloniale rol van Nederland heeft overgenomen. Kijk maar wat ze doen op West-Papua en wat er indertijd gebeurd is met de Molukken. Het is eigenlijk weer de bevestiging van de stelling dat een slachtoffer niet zelden dader wordt. Het is ook jammer omdat mijn vader na de oorlog zijn nek heeft uitgestoken voor de onafhankelijkheid van Indonesië, voor de bevrijding van alle Indonesische volkeren, om dan te moeten inzien dat idealen vaak idealen zijn gebleven. Maar aan de andere kant is het natuurlijk wel een prachtig land met prachtige mensen, waar ik mij op een bepaalde manier enorm thuis voel.

We spraken over je jeugd en je ouders. Heb je nog een favoriet liedje nu dat jullie thuis graag zongen? Mijn moeder zong vaak 'Waarom huil je toch nona manis'. Bij ons thuis natuurlijk *Nina Bobo*. Mijn moeder zong dat voor mijn vader toen hij terminaal ziek was. Terwijl mijn vader dat voor haar had gezongen tijdens hun eerste afspraakje.

Ga je ooit nog een Indische hit scoren? Haha. Ik speel nu wel in een overwegend Indisch bandje. En die krontjongmuziek vind ik geweldig. Je hoort en herkent daarin ook de ritmes van de reggae. Maar dan akoestisch. Het zijn rustige, langgerekte melodieën, maar toch swingt het. De liedjes zijn melancholisch en daar hou ik van. Je kunt erbij huilen, het gaat over heimwee en daar kunnen wij van meepraten.

Ik begrijp dat jij je oude dag niet slijt met vrienden? Nee. Ik heb hen wel gevraagd om te zijner tijd bijvoorbeeld samen de zorg te organiseren en in te kopen. Maar ze wilden niet. Jammer. Toen ik vanuit Amsterdam naar Brabant trok, heb ik in een muziekcommune geleefd. Ik vond dat geweldig. Dus wat mij betreft had het gekund. Maar zoals het er nu voor staat ga ik oud worden in mijn eigen huis. In Brabant.